

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל

מוגש לוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים

ולוועדה לזכויות הילד

לקראת היום הבין-לאומי לזכויות הילד

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

ט' בכסלו תשע"א

16 בנובמבר 2010

כתיבה: מריה רבינוביץ'

אישור: שרון סופר, ראש צוות

מסמך זה נכתב לבקשתה של חברת הכנסת אורית זוארץ לקראת דיון משותף של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים והוועדה לזכויות הילד לקראת היום הבין-לאומי לזכויות הילד בנושא "ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל". במסמך מוצגים נתונים שמסרו גורמים המטפלים בתופעה. כמו כן, המסמך בוחן את הסיוע והטיפול שקטינים נפגעי ניצול מיני מסחרי מקבלים מגורמים מטעם המדינה ומטעם עמותות.

ממצאים עיקריים

- **כיום אין לגורמים המעורבים בטיפול בבני נוער בסיכון נתונים מהימנים על היקף תופעת הניצול של קטינים בישראל למטרות זנות.**
- **לגורמים המטפלים בבני נוער בסיכון מוכרים כמה מאות בני נוער המנוצלים למטרות זנות. ההערכה היא שהמקרים המוכרים הם קצה הקרחון של התופעה. להערכת משרד הרווחה והשירותים החברתיים מספרם של בני הנוער העוסקים בזנות בהגדרתה הרחבה¹ הולך וגדל.**
- **עם השנים גיל הקטינים במעגל הניצול המיני המסחרי הולך ויורד. במחקרים בארץ ובעולם נמצא כי גיל הכניסה לזנות הוא מ-11 עד 19. הגיל הממוצע הוא 13-14, כלומר מתחת לגיל ההסכמה לקיום יחסי מין על-פי חוק.**
- **מאז שנת 2007 פועלת תוכנית בין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות. 2% בלבד (כמה עשרות) מכלל הנשים הנעזרות בתוכנית הן קטינות.**
- **בשנים 2000-2009 נפתחו במשטרת ישראל כ-35 תיקים בגין עבירות ניצול מיני מסחרי של קטינים. מכלל התיקים שנפתחו, 19 נסגרו, רובם בשל חוסר ראיות או חוסר אשמה.**
- **שני תיקים בלבד מאלה שנפתחו באותן שנים נפתחו נגד לקוחות של קטינים שנוצלו מינית באופן מסחרי. שניהם נסגרו. מתוך שלושה תיקים בלבד שנפתחו בגין סרסרות מחמירה בקטין, שני תיקים בפרקליטות, ואחד נסגר עקב חוסר עניין לציבור.**
- **באותן שנים נפתחו במשטרת ישראל 69 תיקים בגין "שימוש בגופו של קטין" שמוגדר בסעיף 214(ב) לחוק העונשין "פרסום תועבה" – שימוש בגופו של קטין לפרסום תועבה או שימוש בקטין בהצגת תועבה. 52 תיקים מהם נסגרו.**
- **שירותי הרווחה אינם מקיימים פעילות איתור אקטיבית (reaching out) של בני נוער המנוצלים למטרות זנות. משרד הרווחה תומך במימון עמותות העוסקות באיתור קטינים בזירות הזנות, אולם גורמי איתור הללו פועלים כיום באזורים מעטים ועדיין אינם מגיעים לכל הארץ.**
- **עמותת על"ם מפעילה את פרויקט "ערים בלילה" – פרויקט לאיתור בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי ולטיפול בהם. האיתור נעשה בתל-אביב ובחיפה. קהל היעד של הפרויקט הוא**

¹ ההגדרה המקובלת של זנות היא קיום יחסי מין תרומת כסף. כיום יש הגדרה מרחיבה שלפיה זנות היא מתן שירותי מין בתרומה לאתנן.

נערות, נערים וטרנסג'נדרים בני 13-21. בשנת 2008 חברה עמותת על"ם לתוכנית הלאומית לטיפול בנשים ונערות בזנות, והדבר אפשר הן את הרחבת הפרויקט בתל-אביב, שפועל מאז שנת 2001, והן את הפעלת הפרויקט בחיפה. בעתיד הקרוב התוכנית אמורה להתחיל לפעול גם באילת.

- במשרד הרווחה והשירותים החברתיים הטיפול בבני נוער המנוצלים מינית למטרות זנות ניתן במסגרת הטיפול בבני נוער מצבי סיכון ומצוקה. **אין כיום במשרד הרווחה מסגרות טיפול מיוחדות לבני נוער במעגל הזנות.**
- במשרד החינוך מפתחים ומעבירים כיום, הן בקרב התלמידים והן בקרב אנשי המקצוע בתחום, תוכניות למניעת פגיעה מינית וניצול מיני. מנתוני מחקר של **משרד החינוך** עולה כי יותר מ-70% **מבתי-הספר קיימו פעילות בנושא זה.**

1. רקע

זנות פירושה מתן שירותי מין תמורת כסף. יש הגדרות מרחיבות שלפיהן זנות היא מתן שירותי מין תמורת אתנן (חיבה, לינה, מזון, מוצרים וכו'). במשרד הרווחה והשירותים החברתיים מציינים כי **כיום מספר בני הנוער העוסקים בזנות בהגדרתה הרחבה הולך וגדל**.²

ב-1996 נערך בשטוקהולם הקונגרס העולמי הראשון נגד ניצול מיני מסחרי של ילדים, בהשתתפות ישראל. בקונגרס הוצהר שניצול מיני מסחרי של ילדים (קטינים מתחת לגיל 18) הוא הפרה יסודית של אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד.

על-פי ההגדרה שגובשה בקונגרס **יש שלושה היבטים לניצול מיני מסחרי של ילדים:**

- **זנות ילדים:** מעשה של שיתוף או שידול של ילדים לצורך מעורבות בפעילות תמורת כסף או כל סוג אתנן אחר, עם האדם עצמו או עם מישהו אחר.

- **סחר בילדים בין מדינות ובתוך מדינות לצורכי מין:** בסחר כזה יש גם משום הפרה של אמנת האו"ם נגד עבדות (1959).

- **פורנוגרפיה של ילדים:** הפקה והפצה של מוצרים פורנוגרפיים ושימוש בהם – אודיו-ויזואליים ואחרים – שמופיעים בהם קטינים, בצילומים או בקול.³

בקרב אנשי מקצוע יש הסכמה **שלתופעת הזנות בקרב צעירים יש קשר הדוק להתעללות מינית, הזנחה, בעיות בבית-הספר, מעמד חברתי-כלכלי נמוך, חברות בקבוצות שוליים עברייניות, חוסר מקלט בטוח**

² אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

³ מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), דוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל-אביב.

וחיים ברחוב. חוקרים סבורים כי בעבור ילדים ונוער שבאים מרקע של התעללות, זנות היא אמצעי הישרדות.⁴

עם השנים גיל הקטינים אשר נכנסים למעגל זנות הולך ויורד.⁵ במחקרים בארץ ובעולם נמצא כי גיל הכניסה לזנות הוא בין 11 ל-19. הגיל הממוצע הוא 13-14,⁶ כלומר מתחת לגיל ההסכמה לקיום יחסי מין על-פי חוק.

1. הוועדה הבין-משרדית לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל⁷

בשנת 1997 הוגש למשרד המשפטים דוח⁸ של הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל: "שעבוד דורסני: על קטינים הנידונים לקמילה גופנית ונפשית בשל ניצול מיני מסחרי".

לוועדה לא היו נתונים על שיעור הקטינים הנתונים לניצול מיני מסחרי בישראל, אך היא אפיינה את התופעה והבחינה בין סוגיה:

- זנות נערות ונערים במכונים וזנות נערות במועדוני חשפנות ובמופעי הצצה.
- זנות נערות ונערים בדירות פרטיות.
- בנות חסות ובני חסות.
- זנות רחוב.
- נערות ליווי ונערי ליווי.
- סרסור נשים וגברים בנערות; סרסור גברים בנערים.
- זנות טרנסווסטיסטית וטרנסקסואלית.
- ניצול קבוצתי של נערות על-ידי חבורות רחוב ובמסגרת קבוצת השווים.

אחת הערכות שהועלו בוועדה היא ששיעור הנערות שסבלו מניצול מיני שיטתי, ובכללו ניצול מיני מסחרי, מכלל המטופלות על-ידי השירות לנוער בישראל, מגיע ל-15%, דהיינו מדובר במאות נערות. מספר הנערים הידוע אז היה קרוב למאה.

לאחר בחינת ההמלצות העיקריות של הוועדה אפשר להסיק כי המלצותיה, הן בתחום האכיפה של החוק למניעת ניצול מיני מסחרי של קטינים והן בתחום האיתור של אותם קטינים, איסוף המידע והמעקב אחריהם – יושמו חלקית בלבד (ראו הרחבה בהמשך).

---

⁴ דורית פרידמן ונחמה דיוויס-כהן, "מה יותר נכון לומר? ילדים מעורבים בזנות או ילדים עוסקים בזנות", חומר של פרויקט "ערים בלילה", עמותת על"ם, נשלח בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

⁵ ענת גור, שירותי שיקום לאסיר במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 6 במאי 2010.

⁶ הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, "תוכנית בין-משרדית לטיפול בזנות בישראל", מוגשת לוועדה בין-משרדית בשיתוף משרד הרווחה ומשרד הבריאות, 2007, עודכן ב-2008.

⁷ מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), דוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל אביב. הדוח הוזמן על-ידי עו"ד יהודית קרפ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה.

⁸ הדו"ח הוזמן על ידי עורכת הדין יהודית קרפ, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה.

2. נתונים על קטינים שהם קורבנות ניצול מיני מסחרי בישראל

פנינו אל משרדי ממשלה ואל גופים אחרים כדי לקבל נתונים שיסייעו לנו לאמוד את היקף התופעה של ניצול מיני מסחרי של קטינים. הנתונים וההערכות שמסרו משרד הרווחה ועמותת על"ם מעידים על מאות בני נוער המנוצלים לצורכי זנות. הערכות נסמכו על הנתונים האלה:

במשרד הרווחה מטפלים מדי שנה בכ-200 נערות המנוצלות למטרות זנות: כ-40 נערות מטופלות בשירות לנערות וצעירות⁹ ו-100-150 נערות שנוצלו מטופלות בחסות הנוער.¹⁰ נערות אלו עוסקות בזנות על-פי הגדרתה המצומצמת: מתן שירותי מין תמורת כסף.

בשירות לטיפול בצעירים של משרד הרווחה והשירותים החברתיים זהו כמה עשרות נערים העוסקים בזנות.

במסגרת הטיפול של המשרד בבני נוער הומואים, לסביות, טרנסגינדרים וביסקסואלים מופעל בתל-אביב מרכז "בית דרור".¹¹ כשליש מהנערים שטופלו ב"בית דרור" בשנת 2009 דיווחו על ניצול למטרות זנות (28 מתוך 101).¹²

כאמור, אפשר לבחון את תופעת הניצול המיני המסחרי של קטינים גם לפי ההגדרה המרחיבה של זנות – ניצול לצורכי זנות תמורת אתנן. בשנת 2009 טופלו בחסות הנוער כ-1,700 בני נוער, כ-40% מהם בנות (680). כ-88% מהן – כ-600 נערות – טופלו בין השאר על רקע פגיעה מינית, ורבות מהן נוצלו למטרות זנות לפי הגדרתה הרחבה.¹³

מאז שנת 2007 פועלת תוכנית בין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות. 2% בלבד מהנשים הנעזרות בתוכנית הן קטינות (כמה עשרות).¹⁴

משרד הרווחה ועמותת על"ם מפעילים בתל-אביב ובחיפה, במסגרת הפרויקט "ערים בלילה",¹⁵ ניידות לאיתור בני נוער המנוצלים למטרות זנות ולטיפול בהם. בשנת 2009 טופלו במסגרת הפרויקט בתל-

⁹ על-פי נתונים של משרד הרווחה והשירותים החברתיים שהתקבלו במרכז המחקר והמידע של הכנסת באוקטובר 2010, בשנת 2009 נאמד מספר הנערות והצעירות שהיו בטיפול השירות במעט יותר מ-20,000; יותר מ-75% מהן היו בנות 17-12, והשאר בנות 18-25.

¹⁰ על-פי נתונים של משרד הרווחה והשירותים החברתיים שהתקבלו במרכז המחקר והמידע של הכנסת באוקטובר 2010, בשנת 2009 הושמו במסגרת חסות הנוער ב-1,692 בני נוער במסגרות חוץ-ביתיות (חסות הנוער מפעילה 62 מסגרות חוץ-ביתיות, הנותנות מענה לכ-1,000 בני נוער בו-בזמן, ול-1,694 בני נוער בשנה).

¹¹ מופעל על-ידי עמותת שח"ל – שירותי חינוך לנוער, עמותה רשומה שלא למטרות רווח. העמותה פועלת מאז 1983, מפעילה רשת מעונות ייחודיים לנערים ונערות בסיכון ובמצוקה ברחבי המדינה ויוזמת פרויקטים חינוכיים וטיפולים.

¹² אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

¹³ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 31 באוקטובר 2010.

¹⁴ בתוכנית טופלו בשנת 2009 כ-400 נשים במעגל זנות במרכזי-יום ובהוסטלים של התוכנית והתקבלו כ-600 שיחות טלפון בקו סיוע.

¹⁵ פרויקט "ערים בלילה" החל לפעול בשנת 2001 לשם מיפוי, איתור, איסוף מידע ובחינת דרכי התערבות בקרב אוכלוסיית בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי. התוכנית שואפת להיות מותאמת למאפייני התופעה, לאורחות חייהם ולאישיותם של בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי. "ערים בלילה", תוכנית טיפולית-שיקומית למען בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי, דפי מידע, נשלחו בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

אביב כ-50 בני נוער, ונרשמו כ-200 פניות לקו הסיוע הטלפוני של הפרויקט. כמו כן, נצפו עוד כמה עשרות בני נוער במעגל זנות בתל-אביב, אשר בסופו של דבר לא השתלבו בפרויקט.¹⁶

מספר בני הנוער במעגל זנות ומטופלים מסתכם בכמה מאות, אך לפי הערכות, מספר בני הנוער במעגל הזנות גדול הרבה יותר. מר ציון גבאי, מנהל עמותת על"ם, העריך בישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה של הכנסת ביולי 2009, כי כ-5,000 נערות וצעירות בני 12-13 עד 20-21 שייכים למעגל הזנות.¹⁷

אחת הסיבות לכך שאין בידי העוסקים בתחום נתונים על היקף התופעה היא קושי באיתורם של קטינים הנתונים לניצול מיני מסחרי.

הוועדה הבין-משרדית בנושא ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל המליצה בשנת 1997 על בחינת היקף התופעה, אולם הדבר לא נעשה. משרד הרווחה והשירותים החברתיים מסר כי כיום מגבשים אנשי המשרד **שאלון** לבני הנוער שנועד להפיק מידע בנושא ניצול קטינים לצורכי זנות והפקרות מינית. השאלון יועבר על-ידי עובדים סוציאליים העובדים עם נערים ונערות בלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, במסגרת השירות לטיפול במתבגרים, צעירים וצעירות. עם סיום עיבוד הנתונים שיתקבלו מן השאלונים, בכוונת המשרד לגבש תוכניות טיפול ולתת מענה לצרכים שיעלו. עוד נמסר ממשרד הרווחה כי יש בכוונתם לקיים **סקר** לבחינת היקף תופעת הזנות בקרב בגירים, מתבגרים וקטינים.¹⁸ **מידע בנוגע להכנות של המשרד לביצוע הסקר התקבל כבר לפני כחצי שנה¹⁹ ונראה כי לא חלה התקדמות משמעותית בעניין.**

3. מאפיינים של תופעת הניצול המיני המסחרי של קטינים

הספרות המקצועית רואה בתופעת ניצול קטינים למטרות זנות תופעה חבויה, המתרחשת בזירות זנות סגורות וכן בזירות זנות באינטרנט.²⁰

בני נוער במעגל הזנות נתונים במצוקה נפשית, חברתית וכלכלית. רובם נשרו ממערכת החינוך ורבים מהם גרים ברחוב; כולם חשופים לאלימות ולהתעללות. לעתים קרובות הקטינים במעגל הזנות אינם פונים מיוזמתם אל הגורמים המטפלים ומסתירים את הבעיה. הם מתקשים לחשוף את מצבם לפני אנשי המקצוע בשל בושה, פחד ותחושת אשמה.²¹ נמצא גם שקטינים אלו אינם ערים למצבם ולא רואים בעצמם קורבנות של זנות.²²

¹⁶ ש.ם.

¹⁷ פרוטוקול מס' 17 מישיבת הוועדה לקידום מעמד האשה של הכנסת, דיון בנושא: "דיווח בנושא התוכניות לטיפול בנפגעי תקיפה מינית והוצאות נשים ממעגל הזנות", בהשתתפות שר הרווחה והשירותים החברתיים, 27 ביולי 2009.

¹⁸ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2010.

¹⁹ ציפי נחשון גליק, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, אחראית לתוכנית הבין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות, שיחת טלפון, 13 במאי 2010.

²⁰ "ערים בלילה", תוכנית טיפולית-שיקומית למען בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי, דפי מידע, נשלחו בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

²¹ רויטל בקשי וע' פלמור, "ניצול מיני מסחרי של נערים בישראל: היבטים תיאורטיים ומחקריים", בתוך מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), זוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל אביב.

²² על"ם, פרויקט "ערים בלילה", פגישה, 25 באוקטובר 2010.

אנשי פרויקט "ערים בלילה" מציינים כמה מאפיינים של זנות בקרב קטינים :

- **שימוש בסמים** : רוב הקטינים שמונצלים למטרות זנות מתנסים בשימוש בסמים, אך הם אינם מכורים לסמים. הזנות היא אסטרטגיית הישרדות, ורק בשלב מאוחר יותר, לאחר כמה שנים, ההתמכרות עלולה להתווסף כאסטרטגיית הישרדות נוספת.

- **זירות הזנות** : כאמור, מדובר בזנות חבויה. הזירות העיקריות הן האינטרנט, מלונות על בסיס שעות (בתוך העיר ומחוצה לה), מועדוני חשפנות, ברים, מועדונים וכו'. זנות הרחוב מעטה.

- **סרסורים** : לרוב קטינים המעורבים בזנות אין סרסור.

- **אלימות, סחטנות, שוד ופגיעות מיניות** : אלימות לצורותיה היא חלק אינטגרלי מחיי היום-יום של קטינים המעורבים בזנות – ברחוב, מצד לקוחות ומצד סרסורים (כשיש כאלה). קטינים במעגל הזנות חשופים לפגיעה, להשפלה, לניצול ולהתעללות, וחווים טראומה יומיומית.²³

נוסף על זנות על רקע של מצוקה קשה, ניכרת תופעה של **זנות מזדמנת**, גם בקרב מתבגרים ומתבגרות ממשפחות נורמטיביות, אשר הופכים להיות מנוצלים מינית למטרות סחר כדי להרוויח כסף לקניית מותגי ביגוד ומוצרי צריכה אחרים. בהתחלה זנות מזדמנת נתפסת כאירוע חד-פעמי או כדבר זמני, לצורך סיפוק צרכים כספיים מיידיים, אך בתוך זמן קצר נוצר ניתוק חברתי של קטינים אלו מקבוצת בני גילם הנורמטיבית וכניסתם למעגל הזנות עשויה להפוך לדבר של קבע.

4. הטיפול בתופעת הניצול המיני המסחרי של קטינים

הטיפול בתופעת הניצול המיני המסחרי של קטינים נחלק לטיפול בנפגעים, לטיפול מונע ולטיפול בפוגעים ובמנצלים.

הגופים הממשלתיים העיקריים שמטפלים בקטינים נפגעי ניצול מיני מסחרי הם **משרד הרווחה והשירותים החברתיים** (באמצעות שירותים הניתנים לבני נוער בסיכון במשרד ופקידי סעד לחוק הנוער); **משרד הבריאות** (באמצעות הלשכות לבריאות הנפש, חדרי המיון בבתי-החולים והמרפאות הניידות); **משרד החינוך** (אחראי לטיפול מונע של תופעות סיכון והתנהגויות סיכון); **המשרד לביטחון פנים** (משטרת ישראל ממונה אכיפת החוקים האוסרים זנות בקרב הקטינים); **משרד המשפטים** (משרד מטה בכל הקשור למאבק בסחר בבני-אדם).

אחת ההמלצות של הוועדה הבין-משרדית לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, שכאמור דנה בנושא זה בשנת 1997, היתה לפעול לפיתוח ולהפעלה של תוכניות ייחודיות לטיפול בנערים הנתונים לניצול מיני מסחרי ופעילויות מכוונות לטיפול ייחודי בנערים האלה. **עד היום לא גובשה תוכנית ייחודית לטיפול בקטינים הנתונים לניצול מיני מסחרי. עם זאת, מאז שנת 2007 פועלת תוכנית בין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות.** מטרת התוכנית הן לאתר נשים העוסקות בזנות, לסייע להן לצאת ממעגל הזנות ולתת מענה לצורכיהן המיוחדים בכל הקשור לתהליך השיקום הפיזי והנפשי, ההבראה, הגמילה מסמים והחזרה לקהילה. הממשלה מקצה תקציב לתוכנית באמצעות כמה משרדים: משרד הרווחה, משרד הבריאות, משרד החינוך והרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה.

²³ "ערים בלילה", תוכנית טיפולית-שיקומית למען בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי, דפי מידע, נשלחו בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

תקציב התוכנית לשנת 2010 הוא כ-8 מיליון ש"ח.²⁴ התוכנית מופעלת בשיתוף עיריית תל-אביב-יפו ועיריית חיפה. בתוכנית יש רצף של שירותי טיפול ושיקום, כגון דירות חירום, הוסטלים ומרכז יום, וכן קו סיוע טלפוני. בשנת 2009 טופלו במסגרות הטיפוליות של התוכנית כ-400 נשים במעגל זנות והתקיימו כ-600 שיחות טלפון. כאמור, רק 2% מהפניות שהתקבלו בשנה זו היו של קטינות.²⁵

פרויקט "ערים בלילה" של עמותת על"ם²⁶ לאיתור קטינים במעגל הזנות ולטיפול בהם מקבל מימון במסגרת התוכנית הבין-משרדית משנת 2008. הדבר אפשר את הרחבת הפרויקט בתל-אביב, שפועל משנת 2001, ואת הפעלת הפרויקט בחיפה (2008), ובעתיד הפרויקט אמור לפעול גם באילת. התקציב השנתי של הפרויקט מסתכם ב-560,000 ש"ח, ומשרד הרווחה והמוסד לביטוח לאומי מקצים כל אחד את מחצית התקציב.²⁷

4.1 משרד הרווחה והשירותים החברתיים

כיום שירותי הרווחה אינם עושים פעולות איתור אקטיביות (reaching out) של בני נוער המנוצלים למטרות זנות. משרד הרווחה תומך במימון עמותות העוסקות באיתור קטינים בזירות הזנות בפרט וקטינים בסיכון בכלל, אולם אלה פועלים כיום במספר קטן של אזורים ואינם מגיעים לכל רחבי הארץ.

במשרד הרווחה והשירותים החברתיים אין כיום מסגרות טיפוליות-שיקומיות ייחודיות לקטינים המנוצלים לצורכי זנות. הטיפול בקטינים אלו ניתן במסגרות הטיפול בבני הנוער במצבי סיכון ומצוקה, ונתון באחריותם של כמה שירותים של אגף תקון: השירות למתבגרים, צעירות וצעירים ורשות חסות הנוער.²⁸ במסגרת השירותים הללו פועלות מסגרות להשמה חוץ-ביתית – נעולות ופתוחות – מעונים, מקלטים והוסטלים. יש רשימת המתנה לחלק מהמסגרות האלה. לנערות מהמגזר היהודי המתנה עשויה להגיע לחודשיים-שלושה, ולנערות במגזר הערבי בדרך כלל אין המתנה. לנערים במגזר היהודי זמן המתנה הוא ארבעה-חמישה חודשים, ובמגזר הערבי – חודש עד חודשיים. עם זאת, במקרי מצוקה קשים במיוחד הקליטה מיידית, ללא המתנה.²⁹

קטין שנמצא בקהילה וזקוק לטיפול פסיכותרפויטי בשל פגיעה מינית זכאי לקבל טיפול במוקד קהילתי שבפיקוח משרד הרווחה. במוקדים אלו יש אנשי מקצוע אשר עומדים בסטנדרטים שנקבעו בוועדה הבין-משרדית לטיפול בנפגעי תקיפה מינית. אם באזור שבו הקטין מתגורר אין מוקד, הקטין ומשפחתו יופנו

²⁴ ציפי נחשון גליק, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, אחראית לתוכנית הבין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2010.

²⁵ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

²⁶ לדברי ציפי נחשון גליק, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, פרויקט "ערים בלילה" מקבל מימון ממשרד הרווחה והמוסד לביטוח לאומי במסגרת התוכנית הבין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות. היא מציינת כי הפרויקט של המשרד ממוקד בראש ובראשונה בטיפול בנערות המנוצלות לצורכי זנות, שכן הן סובלות מהתופעה יותר מנערים והוא מכונה במשרד "ערת בלילה".

²⁷ ציפי נחשון גליק, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, אחראית לתוכנית הבין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2010.

²⁸ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

²⁹ שם.

אל מטפל חיצוני – עובד סוציאלי, פסיכולוג או פסיכיאטר – אשר הוכשר לתת טיפול כזה ועומד בסטנדרטים שקבעה הוועדה הבין-משרדית.³⁰

הזכאות לטיפול כזה היא לשנה עד שנה וחצי בלבד. לעתים קרובות ילד שעבר תקיפה מינית יזדקק לטיפול ממושך יותר. לאחר מכן באפשרותו לקבל טיפול בלשכה לבריאות הנפש של משרד הבריאות או במסגרת קופות-החולים, אך גם טיפול זה מוגבל בזמן.³¹

4.2 משרד החינוך³²

למערכת החינוך יש תפקיד חשוב במניעת התופעה ובאיתור קטינים שנתונים לניצול מיני מסחרי. הנושא מטופל במסגרת הפעילות של היחידה המקצועית של המשרד למניעת התעללות בילדים ובבני נוער של השירות הפסיכולוגי הייעוצי (שפ"י). היחידה עוסקת בגיבוש מדיניות, בפיתוח תוכניות מניעה ותוכניות טיפוליות והפעלתן בקרב התלמידים ובהכשרת צוותי מקצוע וצוותי חינוך כדי שיוכלו לזהות ולאתר חשד לפגיעה או להתעללות בתלמידים מוקדם ככל האפשר. המדיניות בנושא מניעת התעללות גובשה במהלך השנים והופצה בכמה חוזרי מנכ"ל.

איתור וזיהוי של תלמידים בסיכון הוא נושא חובה בהכשרה של המורים במערכת. בארבע השנים האחרונות כל היועצות החינוכיות הנכנסות לעבודה במשרד החינוך חייבות להשתתף בהכשרה בנושא כישורי חיים ומצבי משבר, ובתוך כך גם בנושא אלימות ואלימות מינית כלפי קטינים.³³

בשנת הלימודים תשס"ו הכריז המשרד על קיום "שבוע מערכת החינוך נגד אלימות מינית". בשבוע זה כל מערכת החינוך מקיימת פעולות חינוכיות מגוונות בנושא. בשנתיים האחרונות הפעילות בשבוע זה ממוקדת ביכולתם של הילדים לזהות מצבי ניצול ולפנות אל מבוגר לבקש את עזרתו. ממחקר מלווה שנערך סמוך לשבוע הזה עולה כי יותר מ-70% מבתי-הספר קיימו פעילות בנושא מניעת פגיעה מינית וניצול מיני, קרי בקרוב לשליש מבתי-הספר בארץ עדיין אין פעילות מסוג זה. על חשיבות תוכניות המניעה של ניצול מיני מסחרי בקרב קטינים דובר בוועדה שדנה בנושא ניצול מיני מסחרי בקרב קטינים. בדוח הוועדה נכתב: "סיכויי המניעה מרובים מסיכויי הטיפול והשיקום, על כן יש למקד את עיקר המאמצים של הגופים המטפלים באוכלוסיית יעד של הנערות במצבי מצוקה בשלב מוקדם ככל האפשר של תהליך ההידרדרות".³⁴

³⁰ משרד הרווחה והשירותים החברתיים תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 7 ביולי 2010.

³¹ חנה סלוצקי, פקידת סעד ארצית לחוק הנוער במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 7 ביולי 2010.

³² הילה סגל, ממלאת-מקום ראש היחידה למניעת התעללות, שפ"י, משרד החינוך, מסמך לקראת דיון בנושא ניצול מיני מסחרי בקרב קטינים בישראל, נשלח בדוא"ל, 7 בנובמבר 2010.

³³ שם. מדובר בהכשרה ממושכת של שלוש שנים, וכיום משתתפות בה כ-900 יועצות. כ-300 יועצות ותיקות, ובהן יועצות מהמגזר הערבי ומהמגזר החרדי, השתתפו בקורס שעסק רובו ככולו באיתור ילדים בסכנת פגיעה מינית והתעללות. כמו כן, בשש השנים האחרונות הכשיר המשרד כ-650 פסיכולוגים חינוכיים לטיפול בתלמידים קורבנות פגיעה מינית. בשנתיים האחרונות הכשיר משרד החינוך 40 פסיכולוגים לטיפול בקטינים בעלי התנהגות מינית פוגעת. מדי שנה מקיימים אנשי המקצוע של שפ"י ימי עיון וקורסים לקבוצות שונות בנושא איתור פגיעה מינית והתמודדות עמה. השנה השתתפו בהכשרה כ-300 אנשי חינוך ממסגרות החינוך המיוחד, וכ-200 אנשי חינוך השתתפו בימי עיון בנושא פגיעה מינית באינטרנט.

³⁴ מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), דוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל אביב.

4.3 משרד הבריאות

משרד הבריאות מפעיל שתי מרפאות ניידות, בתל-אביב ובחיפה, ואלה נותנות שירותי רפואה ראשונית באופן אנונימי. המרפאות נועדו לתת שירותי רפואה לקבוצות אוכלוסייה שמסיבות אלו או אחרות אינן מגיעות לשירותי הבריאות הארציים (דיירי רחוב, נפגעי זנות, מכורים לסמים, עובדים זרים, פליטים ועוד). לאנשי המקצוע במרפאות ידוע על קיום תופעה של ניצול מיני מסחרי בקרב קטינים, אך הם אינם עוסקים ברישום ובאיסוף של נתונים עליה.³⁵

4.4 המשרד לביטחון פנים³⁶

כיום הזנות כשהיא לעצמה אינה נחשבת לעבירה פלילית בישראל, אך ניצול מיני מסחרי של קטין אסור על-פי סעיף 203 לחוק העונשין, התשל"ז-1977(להלן – חוק העונשין) (על-פי הגדרות החוק, קטין הוא אדם שטרם מלאו לו 18 שנים. גיל ההסכמה המינית בישראל הוא 16). נוסף על כך, כל הפעולות הנלוות לניצול מיני מסחרי של קטינים, כגון שידול קטינים לעסוק בזנות וסרסרות, מוגדרות כעבירות ואסורות על-פי החוק.

בשנים 2009-2000 נפתחו במשטרת ישראל 35 תיקים בגין עבירות שקשורות לניצול מיני מסחרי של קטינים.

בטבלה שלהלן מוצגים נתונים על תיקים שנפתחו ונסגרו במשטרה בגין עבירות אלו בשנים 2009-2000 לפי סוג העבירה:

טבלה 1: תיקים שנפתחו ונסגרו בשנים 2009-2000 בגין תלונות על ניצול מיני מסחרי של הקטינים לפי סוג העבירה (מספרים)				
תיקים שנסגרו	נדונו בבית-משפט	תיקים בפרקליטות	תיקים שנפתחו	סוג העבירה
3	---	1	5	שידול קטינים לעיסוק בזנות
4	1	3	8	הבאת קטין שמלא לו 14 שנה לעיסוק בזנות
6	2	1	10	הבאת קטין שמלא לו 14 שנה למעשה זנות (כולל "ניצול מצב")
2	---	---	2	לקוח של קטין
1	---	2	3	סרסרות מחמירה בקטין
3	2	1	6	בעילת קטינה בת 14-17
0	---	1	1	הבאה למעשה זנות תוך ניצול יחסי מרות
19	5	9	35	סה"כ

³⁵ מלכה טל, מנהלת אגף עבודה סוציאלית במשרד הבריאות, שיחת טלפון, 19 באוקטובר 2010.

³⁶ סני"צ אפרת אלטהולץ, רמ"ד תיאום וארגון במשטרת ישראל, תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 24 באוקטובר 2010.

אחת ההמלצות העיקריות של הוועדה הבין-משרדית לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל (1997) היתה להפעיל בצורה שיטתית תוכניות אכיפה והעמדה לדין של כל לקוח שייתפס עם קטין. **בעשר השנים שנבדקו, נפתחו במשטרה שני תיקים בלבד נגד לקוחות של הקטינים. שניהם נסגרו, אחד בשל חוסר ראיות והשני בשל חוסר עניין לציבור.**

נוסף על כך, הוועדה הבין-משרדית המליצה לפעול בצורה שיטתית ומתמדת כנגד כל בעל מכון או סרסור שייתפס מנצל קטינים. גם הנתונים בתחום זה מעידים על עשייה דלה: **מתוך שלושה תיקים שנפתחו בשנים 2000-2009 בגין סרסרות מחמירה בקטין, שני תיקים בפרקליטות, ואחד נסגר עקב חוסר עניין לציבור.**

מ-35 התיקים שנפתחו במשטרה בנושא ניצול מיני מסחרי של קטינים בשנים 2000-2009 נסגרו 19, רובם בשל חוסר ראיות וחוסר אשמה.

יש להוסיף נתון על הנתונים שהוצגו לעיל: באותן שנים נפתחו במשטרה 69 תיקים בגין "שימוש בגופו של קטין" שמוגדר בסעיף 214 (ב1) לחוק העונשין "פרסום תועבה" – שימוש בגופו של קטין לפרסום תועבה או שימוש בקטין בהצגת תועבה. 52 תיקים מתוכם נסגרו. בטבלה 2 מוצגים נתונים על תיקים שנפתחו בגין עבירה זו:

טבלה 2: מספר התיקים שנפתחו ונסגרו בשנים 2000-2009 בגין העבירה "שימוש בגופו של קטין"			
תיקים שנפתחו	תיקים בפרקליטות	נדונו בבית-משפט	תיקים שנסגרו
69	8	4	52

4.5 עמותות

כאמור, משרד הרווחה תומך במימון עמותות העוסקות באיתור קטינים בזירות הזנות ובטיפול בהם, ובהן עמותות שמסייעות לבני נוער הומואים, לסביות וטרנסגינדרים. במשרד הרווחה מציינים שאוכלוסייה זו חשופה במיוחד לניצול מיני.³⁷ להלן כמה דוגמאות לשיתוף פעולה:

▪ עמותת על"ם

"**ערים בלילה**" הוא פרויקט ייחודי של עמותת על"ם לאיתור בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי ולטיפול בהם. קהל היעד של הפרויקט הוא נערות, נערים וטרנסגינדרים בני 13-21.

הצוות המקצועי של "ערים בלילה" פוגש את הצעירים במקום הפעילות שלהם – ברחוב, במועדונים ובמקומות בילוי אחרים – ויוצר עמם קשר ראשוני במטרה להכירם, לרכוש את אמונם, להפנות אותם למרכז שהפרויקט מפעיל ולעודד אותם להתחיל תהליך טיפולי-שיקומי. עבודת הרחוב נעשית שלושה

³⁷ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

ימים בשבוע: לילה אחד לאיתור זירות הזנות ברחובות, ויומיים לאיתור בזירות זנות סגורות – מועדוני בילוי, מועדוני חשפנות ודירות פרטיות. בצוות עבודת רחוב עובד ושני מתנדבים בכל יציאה.³⁸

בפרויקט מאותרים בני נוער שנתונים במעגל של ניצול מיני מסחרי גם באינטרנט (באמצעות צ'טים) ובאמצעות קו סיוע טלפוני (שכיום פועל 24 שעות ביממה, שבעה ימי בשבוע), אשר נועד למתן תמיכה מיידית לקטינים בלי לפגוע באנונימיות שלהם ובביטחונם האישי.³⁹

במסגרת הפרויקט פועל מרכז להפחתת נזק, אשר נועד הן למתן צרכים הומניטריים והן למתן תמיכה נפשית ועזרה מקצועית. המרכז פתוח לכל בני הנוער, והם אינם נדרשים להפסיק את העיסוק בזנות כדי להיעזר בשירותיו. המרכז מתוכנן לתת שירות ל-40 איש בו-בזמן. בהמשך לפעילות המרכז אנשי הפרויקט יוצרים קשר אישי עם הנערים כדי לשקמם – להוציאם ממעגל זנות, לשבץ אותם בלימודים או בעבודה ועוד.⁴⁰

מפעילי הפרויקט, הן מתנדבים והן אנשי מקצוע, עוברים הכשרה מקצועית מיוחדת בתחום.

▪ עמותת שח"ל⁴¹

עמותת שח"ל מפעילה את "בית דרור" בתל-אביב, בשיתוף משרד הרווחה (רשות חסות הנוער) ועיריית תל-אביב. מסגרת זו מיועדת לבני נוער הומואים, לסביות וטרנסגינדרים שאין להם קורת גג, והיא מספקת צרכים בסיסיים, תמיכה וליווי לשם מציאת פתרונות ארוכי טווח בקהילה. הפרויקט פועל משנת 2002 ואפשר לקלוט בו שמונה מתבגרים בו-בזמן. מדיניות המרכז היא לקלוט מתבגרים לתקופה קצרה ככל האפשר, שישה חודשים לכל היותר. המסגרת פועלת 24 שעות ביממה, בכל ימות השנה.⁴² כאמור, כשליש מהנערים שטופלו ב"בית דרור" בשנת 2009 דיווחו על ניצול למטרות זנות (28 מתוך 101).⁴³

▪ עמותת להט"ב

עמותת להט"ב היא עמותה לקידום זכויות ההומואים, הלסביות, הטרנסגינדרים והביסקסואלים בישראל. כיום משרד הרווחה והשירותים החברתיים עומד במגע עם צוות של העמותה כדי להרחיב את שירותי הרווחה בעבור קבוצות אלו בקהילה באמצעות פתיחת מרכזי יום טיפוליים. בשלב זה של התכנון, מרכז ראשי עתיד לקום בתל-אביב, ושתי שלוחות אמורות לקום בבאר-שבע ובקריית-שמונה.⁴⁴

³⁸ "ערים בלילה", תוכנית טיפולית-שיקומית למען בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי, דפי מידע, נשלחו בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

³⁹ על"ם, פרויקט "ערים בלילה", פגישה, 25 באוקטובר 2010.

⁴⁰ "ערים בלילה", תוכנית טיפולית-שיקומית למען בני נוער הנתונים לניצול מיני מסחרי, דפי מידע, נשלחו בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

⁴¹ עמותת שח"ל – שירותי חינוך לנוער, עמותה רשומה שלא למטרות רווח, פועלת מאז 1983, מפעילה רשת מעונות ייחודיים לנערים ונערות בסיכון ובמצוקה ברחבי הארץ ויוזמת פרויקטים חינוכיים וטיפוליים.

⁴² אתר האינטרנט של "בית דרור", כניסה אחרונה: 10 בנובמבר 2010.

⁴³ אפרת שרעבי, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010.

⁴⁴ ציפי נחשון גליק, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2010.

מקורות

פרסומים

- בקשי, רויטל ופלמור ע', "ניצול מיני מסחרי של נערים בישראל: היבטים תיאורטיים ומחקריים", בתוך מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), דוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל אביב.
- גור, ענת, שירותי שיקום לאסיר במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 6 במאי 2010.
- פרידמן, דורית ודיוויס, נחמה - כהן, "מה יותר נכון לומר? ילדים מעורבים בזנות או ילדים עוסקים בזנות", חומר של פרויקט "ערים בלילה", עמותת על"ם, נשלח בדוא"ל, 1 בנובמבר 2010.

מסמכים של הכנסת

- פרוטוקול מס' 17 משיבת הוועדה לקידום מעמד האשה של הכנסת, דיון בנושא: "דיווח בנושא התוכניות לטיפול בנפגעי תקיפה מינית והוצאות נשים ממעגל הזנות", בהשתתפות שר הרווחה והשירותים החברתיים, 27 ביולי 2009.

מסמכים של גורמים ממשלתיים

- מייק נפתלי ורויטל בקשי (עורכים), דוח הוועדה לבחינת ניצול מיני מסחרי של קטינים בישראל, אייר תשנ"ז, 1997, עמותת על"ם, אוניברסיטת תל-אביב.
- הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה, "תוכנית בין-משרדית לטיפול בזנות בישראל", מוגשת לוועדה בין-משרדית בשיתוף משרד הרווחה ומשרד הבריאות, 2007, עודכן ב-2008.

מכתבים, שיחות טלפון ופגישות

- אלטהולץ, אפרת, סנ"צ, רמ"ד תיאום וארגון במשטרת ישראל, תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 24 באוקטובר 2010.
- טל, מלכה, מנהלת אגף עבודה סוציאלית במשרד הבריאות, שיחת טלפון, 19 באוקטובר 2010.
- נחשון גליק, ציפי, מנהלת השירות למתבגרים, צעירות וצעירים – אגף תקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, אחראית לתוכנית הבין- משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים במעגל זנות, שיחת טלפון, 13 במאי 2010.
- סגל, הילה, ממלאת-מקום ראש היחידה למניעת התעללות, שפ"י, משרד החינוך, מסמך לקראת דיון בנושא ניצול מיני מסחרי בקרב קטינים בישראל, נשלח בדוא"ל, 7 בנובמבר 2010.
- סלוצקי, חנה, פקידת סעד ארצית לחוק הנוער במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 7 ביולי 2010.
- על"ם, פרויקט "ערים בלילה", פגישה, 25 באוקטובר 2010.
- שרעבי, אפרת, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, תשובה על בקשת מידע של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 19 באוקטובר 2010; 7 ביולי 2010.
- שרעבי, אפרת, ממלאת-מקום מרכזת הקשר כנסת-ממשלה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שיחת טלפון, 14 בנובמבר 2010.

